

Charismatisering van het Evangelische Werkverband: There is More! met Randy Clark

Klaver, Miranda (2017). "Charismatisering van het Evangelisch Werkverband: There is More! met Randy Clark". *GEESTkracht, Bulletin voor Charismatische Theologie*, 79:42-55.

*"Er is Meer: Een ding heeft de kerk verwaarloosd – ze heeft de kracht van God niet uit de hemel naar beneden gebeden"*¹

Introductie

Er is een bijzondere ontwikkeling gaande in Nederland: hoewel veel kerken geconfronteerd worden met kerkverlating is er tevens een toenemende belangstelling voor de Geest. Dwars door kerkverbanden heen ontdekken gelovigen dat God hen gaven schenkt en wil inschakelen om de boodschap van het koninkrijk uit te dragen. Het is een hoopvol teken van Gods trouw aan zijn kerk. God doet iets nieuws: dwars door kerkgrenzen heen brengt de Geest mensen samen in het gebed voor vernieuwing en om kracht van de Geest.

De conferentie "There is More", georganiseerd door het Evangelisch Werkverband (EW) in september 2016, getuigt van dit diepe verlangen naar de Geest. Begin 2016 werd deze conferentie als volgt aangekondigd op de Facebookpagina van het EW:

Het EW verlangt intens naar een herleving in de kerk. Dat het Lichaam van Christus bekrachtigd wordt door de Heilige Geest en zo Nederland Jezus leert kennen. Daarom organiseren we van 8-10 september in Ede een grote internationale leiderschapsconferentie There is More! met Randy Clark Paul Martini van Global Awakening. We willen aan de start van het seizoen honderden kerkleiders van protestantse kerken en andere denominaties bemoedigen en bekrachtigen met de Heilige Geest. Verlang jij ook naar meer? Geef je op!

In de maanden voorafgaand aan de conferentie werd There is More! door verschillende predikanten en leiders van evangelische organisaties aanbevolen door middel van korte video's geplaatst op de EW website en de Facebookpagina van het EW. Het verlangen naar opwekking en vernieuwing door de Geest werd met veel instemming onthaald. De reacties waren niet alleen positief. Sommigen noemde Randy Clark een risicovolle keuze, aangezien hij de "vader van de Toronto Blessing" zou zijn, een spraakmakende en niet onomstreden Pentecostale

¹ EW nieuwsbrief 126, augustus 2016, p 6.

opwekking in de jaren '90. Ook bij mij riep de komst van Clark vragen op. Tijdens mijn onderzoek naar bekering in pinksterkerken had ik mij verdiept in de Toronto Blessing (TB) door de verhalen die ik tijdens interviews daarover hoorde. Wat voor Pentecostale praktijken en theologische inzichten zou Clark introduceren in de context van de Protestantse Kerk? Om deze vraag te beantwoorden heb ik de eerste dag van de conferentie bijgewoond, het boek "There is More" en het werkboek "Kingdom Foundations" van Clark gelezen en een aantal studies over Clark en de beweging van "Apostolic Revivalists" waar hij deel van uitmaakt.

In dit artikel zal ik eerst een paar recente ontwikkelingen binnen het EW beschrijven en de achtergrond van Randy Clark. Daarna volgt een etnografisch verslag van de eerste dag van de conferentie en een evaluatie van Clarks theologie gebaseerd op de praktijken en de boeken van Clark.

Het Evangelisch Werkverband en het verlangen naar vernieuwing

Het Evangelisch Werkverband, opgericht in het midden van de jaren '90, is uitgegroeid tot één van de modaliteiten binnen de Protestantse Kerk. De oprichting van het EW was zowel een reactie op vormen van liberale theologie binnen de Protestantse kerk als op de voortdurende krimp van de kerk. Volgens de missie van het EW is geestelijke vernieuwing binnen de kerk nodig om zowel de secularisering binnen de kerk als de secularisering in de samenleving te keren. Inspiratie voor vernieuwing wordt vooral in de evangelische beweging opgedaan. Zo heeft het EW het belang van groei groepen gestimuleerd en zich ingezet voor vernieuwing van de liturgie, met name door de promotie van de evangelische liedcultuur. Naast het op gang brengen van de discussie over verschillende dooppraktijken binnen de protestantse kerk, heeft het EW ook cursussen over genezing en bevrijding ontwikkeld. Deze cursussen hebben relatief weinig aandacht gekregen omdat deze thema's weerstand en controverses oproepen binnen de kerk.² Met de toegenomen acceptatie van evangelische praktijken binnen de Protestantse kerk, en de erkenning van het EW als één van de stromingen binnen de PKN, lijkt de missie van het EW geslaagd. Echter, het proces van evangelicalisering heeft niet een radicale vernieuwing van de kerk teweeg gebracht. Met het vertrek van de oprichter Hans Esbach (in 2012) stond de nieuwe directeur Hans Maat voor de moeilijke taak om de toekomstige taak en missie van het EW inhoud te geven. Het EW was zelf aan vernieuwing toe aangezien er volgens Hans Maat "niets meer gebeurde".³ Tijdens een conferentie in London met Randy Clark in 2014 maakt Hans Maat een geestelijke vernieuwing door. Hij krijgt een profetische woord van Randy Clark en ervaart een krachtige aanraking van de Geest. Na de conferentie ontdekt Hans Maat een

² Van Iperen 2014: 262-263.

³ Gesprek met Hans Maat, 6 oktober 2016.

fundamenteel verschil in zijn bediening: hij ervaart vrijmoedigheid om op vreemden toe te stappen en voor hen te bidden als de Geest hem dat ingeeft. Ook tijdens het preken ervaart hij woorden van kennis en resultaat op gebed als hij voor zieken bidt. Maat getuigt dat hij een bekrachtiging van de Geest heeft ontvangen door de bediening van Clark. Deze ontdekking en ervaring dat “meer van de Geest” de sleutel is voor geestelijke vernieuwing, bepaalt Maats visie voor de toekomst van het EW. De conferentie met Randy Clark in Nederland heeft dan ook als doel om een geestelijke opwekking en vernieuwing binnen de kerk in Nederland teweeg te brengen.

Randy Clark: de erfenis van de Toronto Blessing

De Toronto Blessing is één van de meest invloedrijke opwekkingsbewegingen geweest in Noord-Amerikaanse pinksterbeweging. De TB begon met een preekbeurt van Randy Clark - destijds voorganger van een Vineyard gemeente uit St Louis, Missouri - in de Toronto Airport Vineyard kerk in 1994. Deze kerkdienst ging gepaard met bijzondere verschijnselen zoals het vallen in de Geest. Aanwezigen raakten in vervoering nadat Clark de woorden uitsprak “Come Holy Spirit” (Gunther Brown 2011:21). De leiders van de Toronto kerk interpreteerde het ongewone gedrag van de aanwezigen als een teken van de overweldigende aanwezigheid van de Geest. Clark werd gevraagd om langer te blijven voor meer opwekkingsdiensten. Door de media werd het nieuws van een nieuwe opwekking verspreid en binnen korte tijd stond de Toronto kerk internationaal bekend als een plaats waar een bijzonder opwekking plaatsvond. Kerkleiders en gelovigen vanuit de hele wereld bezochten de Toronto kerk om de opwekking mee te maken. Kenmerkend voor de TB was de opvatting dat de bijzondere aanwezigheid en kracht van de Geest overdraagbaar is. Het idee van “transferable anointing” betekende dat geestelijke leiders de kracht en zalving van de Geest vanuit Toronto mee konden nemen naar hun eigen kerk en dat de opwekking zich op deze wijze over de hele wereld zou verspreiden. Na het bezoek van een aantal pinkstervoorgangers uit Nederland aan Toronto, werden identieke diensten georganiseerd in de Levend Evangelie Gemeente in Aalsmeer. Deze kerk speelde een centrale rol in de Nederlandse Toronto Blessing. Ruim anderhalf jaar werd op zondagavonden opwekkingsdiensten gehouden waar verschijnselen uit Toronto als “lachen en vallen in de Geest” plaatsvonden, gevolgd door getuigenissen van wonderen, van genezing en bekering. Leiders uit Toronto spraken in de kerk in Aalsmeer en op verschillende conferenties georganiseerd door het KANA comité.⁴ Binnen de Nederlandse pinksterbeweging leidde de Toronto Blessing tot verdeeldheid en twijfel of het echt het werk van de Geest was.⁵

⁴ Het Kana comité, samengesteld uit predikanten en voorgangers van reformatorische, pinkster- en evangelische signatuur, organiseerde begin jaren ‘90 conferenties met John Wimber en introduceerde de “derde golf”:

Na zijn betrokkenheid bij de Toronto Blessing beëindigende Clark zijn rol als voorganger van de Vineyard gemeente in 2002. Hij continueerde zijn bediening als “healing evangelist”⁶ onder de noemer van de organisatie “Global Awakening”.⁷ Deze organisatie groeide uit tot een netwerkorganisatie met verschillende trainingsprogramma’s waaronder een “School for Supernatural Ministry”, een “Christian Healing Certification Program” en het “Wagner Leadership Institute”: een online programma dat als doel heeft om apostolische leiders te trainen en door Peter Wagner⁸ is opgezet. Clark’s organisatie Global Awakening is via het Revivalist Alliance Network (RAN) verbonden met vijf andere organisaties en ministries van z.g. “revivalists”, die zijn ontstaan na de Toronto Blessing. Het internationale RAN netwerk is zichtbaar door een gezamenlijke website en samenwerking tijdens conferenties.⁹

In Nederland onderhoudt de evangelist en voorganger Mattheus van der Steen, bekend van de organisatie TRIN (Touch, Reach and Impact the Nations)¹⁰ nauwe banden met het internationale RAN netwerk. Verschillende RAN “revivalists” waren hoofdsprekers tijdens de door TRIN georganiseerde “Heaven on Earth” conferenties in 2008, 2009 en 2010.¹¹ In 2009 heeft Van der Steen het Nederlandse RAN netwerk opgericht.¹² Op de website¹³ worden Mattheus van der Steen, Daniel Renger en Gerard de Groot als leiders van dit netwerk gepresenteerd. Van der Steen is in christelijke kringen niet onomstreden. Hij is bekend geworden door het houden van “Fire Nights” in Harderwijk, de daaruit voortgekomen gemeente

charismatische vernieuwing binnen behoudende evangelische kerken. Anders dan de klassieke pinksterleer van de doop met de Geest als tweede ervaring na bekering (“second blessing”), sprak Wimber over de gaven van de Geest voor alle gelovigen. Samen met Christian Schwartz en Peter Wagner werd het onderwijs over geestesgaven populair. Van der Laan, C. en Van der Laan P. 2007: 133.

⁵ De controversie had vooral te maken met de dierengeluiden die sommige mensen in een staat van vervoering uitten, zowel in Toronto als in Nederland. Ook John Wimber heeft afstand genomen van de Toronto Blessing in 1996. Van der Laan, C. en Van der Laan P. 2007: 134, 135.

⁶ Pavel Hejzlar maakt onderscheid tussen twee paradigma’s voor goddelijke genezing: “healing evangelists”, die een bijzonder ingrijpen van God voor herstel verwachten en “pastoral healers” die ook geloven in herstel van zieken door gebed, maar de persoon van de “healer” staat minder centraal. Andere gelovigen worden ook betrokken en er is meer tijd voor herstel. Zie Hejzlar in Karkainen 2016: 370.

⁷ zie <https://globalawakening.com>, geraadpleegd 20 oktober 2016.

⁸ Peter (CP) Wagner is bekend geworden door zijn bijdrage aan Amerikaanse Church Growth Movement. In 1999 publiceert hij het boek *Church Quake the Explosive Power of the Apostolic Reformation*. waarin hij de komst van een nieuwe reformatie van de kerk beschrijft. Denominaties zullen verdwijnen en netwerken van onafhankelijke kerken en bedieningen komen daarvoor in de plaats. De Apostolische Reformatie wordt gekenmerkt door het herstel van “bijbels” leiderschap gefundeerd op de vijf ambten van apostel, profeet, evangelist, leraar en herder (naar Efeze 4:11-13). Zie McNair-Scott 2014, *Apostles Today: Making Sense of Contemporary Charismatic Apostolates* 22-28.

⁹ Dit RAN netwerk omvat Global Awakening van Randy en DeAnne Clark, Iris Ministry van Heidi en Ronald Baker; de Bethel Church van Bill en Beni Johnson, Global Celebration van Georgian and Winnie Banov, Spread the Fire Ministry van John en Carol Arnott en HRock church van Che en Sue Ahn. Zie revivalalliance.com, geraadpleegd 22 november 2016.

¹⁰ De naam TRIN wordt niet meer gebruikt maar is veranderd in Gospel Music Festival (GMF).

¹¹ Heaven on Earth conferentie 2008 in Rotterdam ; 2009 Zwolle met spreker Che Ahn, Heidi Baker, Georgian Banov, Wesley Campbell en Willem Ouweneel.

¹² In het jaarverslag van TRIN 2009 staat dat tijdens de Heaven on Earth conferentie in Rotterdam het Nederlands RAN netwerk is gestart onder de naam Revival Alliance Nederland (p. 8), met als betrokkenen G. De Groot, L.J. van Weerden en Jan Sjoerd Pasterkamp, zie http://www.cbf.nl/Uploaded_files/Jaarverslagen/Jaarverslag2009TRIN.pdf, geraadpleegd 7 januari 2017.

¹³ www.revivalalliance.nl, geraadpleegd 7 januari 2017.

ARCH (nu “House of Heroes” genoemd), en grote evangelisatie- en genezingscampagnes in onder meer Afrika en Azië. Van der Steens’ claims van wonderen en genezingen worden betwijfeld. Zo kon de genezing van zeven blinden in Birma door onderzoek van journalist Karel Smouter niet worden bevestigd.¹⁴

De conferentie There is More!

De driedaagse conferentie met Randy Clark werd gehouden in een evangelische kerk in Ede. Als bezoeker heb ik de eerste dag bijgewoond samen met ongeveer 400 bezoekers. Onder de aanwezigen waren onder andere predikanten uit verschillende kerken zoals de PKN, en de kleinere gereformeerde kerken. Verder was een brede delegatie uit de pinkster, evangelische en charismatische kerken aanwezig. Onder de noemer There is More! wist het EW een unieke verscheidenheid aan kerkelijke richtingen bijeen te brengen.

De ochtend begon met een tijd van lofprijzing en aanbidding en een opening door Hans Maat. Het verlangen naar meer van de Geest vertaalde hij naar meer zichtbare wonderen en tekenen van het Koninkrijk van God. Hij benadrukte dat er niet alleen een opwekking binnen de kerken nodig is maar dat Nederland terug moet keren tot God. Voor een dergelijke opwekking zijn Geest vervulde leiders nodig, die de kerken en gemeenten kunnen leiden. Maat vertelde het verhaal van zijn ontmoeting met Clark in London en de verandering die hij sindsdien heeft doorgemaakt: nu leeft hij nu onder de directe leiding van de Heilige Geest. Want, zei hij, “de kracht die Jezus deed opstaan uit de dood is ook beschikbaar voor ons gelovigen. De Schrift nodigt uit tot een bovennatuurlijk leven. Ik zocht geen pinksterervaring maar als God aan het werk is, heeft dat gevolgen in de fysieke wereld.”¹⁵

Na de introductie van Maat betrad Randy Clark het podium. Hij werd aangekondigd als *doctor*¹⁶ Randy wat zijn autoriteit leek te versterken. Clark begon met een persoonlijk verhaal over zijn theologische achtergrond aan een baptisten seminarie. Daar verloor hij bijna zijn geloof. De bovennatuurlijke verhalen van de wonderen van Jezus werden uitgelegd als mythes en net zoals Luther, Calvijn en Zwingli, leerde hij dat de gaven van de Geest met de canonisering van de Schrift niet langer werkzaam zijn. Echter, omdat Clark zelf op bijzondere wijze was genezen, had hij het geloof behouden. Later leerde hij van John Wimber¹⁷ dat God nog steeds geneest vandaag door zijn Geest. Voorwaarde voor genezing is echter wel een “expectant faith”. Want zei Clark, “als je niets verwacht, gebeurt er ook niets.” Vervolgens legde Clark uit dat er regelmatig mensen genezen onder zijn gehoor. De aanwezigen werden daarom uitgenodigd om

¹⁴ Trouw <http://www.trouw.nl/tr/nl/5091/Religie/article/detail/2957963/2011/10/08/Blinden-Burma-zijn-helemaal-niet-genezen-door-Nederlander.dhtml>, geraadpleegd 8 januari 2017.

¹⁵ Veldaantekeningen Ede, 8-10-2016.

¹⁶ In de PR voorafgaand aan de conferentie werd Randy Clark consequent met de doctors titel aangekondigd.

¹⁷ De persoon van John Wimber werd niet toegelicht.

te gaan staan als ze de zalving van de Geest ervoeren. Hij zou dan de persoon zegenen, waarna men weer mocht zitten. Een gevoel van zwaarte, een tintelend gevoel of een warme plek in het lichaam zou wijzen op de aanraking van de Geest. “Je zult dan ten minste 80% of zelfs 98% beter zijn”, zei Clark. “De sleutel is dat een hoge verwachting effect heeft op wat er gebeurt.”

De uitleg van deze bijzondere genezingspraktijk verhoogde de verwachtingen bij de aanwezigen. Zelf merkte ik hoe zijn woorden effect hadden op het bewust worden van mijn zintuigen en lichaam. Tijdens het luisteren naar het vervolg van zijn verhaal ging mijn aandacht uit naar de mensen om mij heen. Zou er iemand gaan staan? Na ongeveer tien minuten, terwijl Clark voorbeelden aanhaalde van genezingen in de evangeliën, ging een man twee stoelen naast mij staan. Ik voelde me opgelucht toen Clark na een aantal minuten de man zag en zei: “I bless you in Jesus name”. Even later stond weer iemand op en dit ging door tot aan het einde van zijn lezing. Toen vroeg Clark alle personen die eerder opgestaan waren om opnieuw te staan. Degenen die meer dan 80% verbetering voelden in hun lichaam, werden verzocht om met twee armen naar hem te zwaaien en dan te gaan zitten. Twee mensen reageerden. Daarna vroeg hij of degenen die enige verbetering voelden in hun lichaam met één arm naar hem te zwaaien. Vijf of zes personen reageerden. Er bleven nog vier mensen staan. Clark zei “God bless you” en ze mochten ook gaan zitten.

In zijn lezing benadrukte Clark dat de zieken genezen onderdeel is van discipelschap en gehoorzaamheid aan de grote opdracht in Mattheus 28. Als Jezus zijn discipelen opdraagt om alles te doen wat Hij geboden heeft, dan staan genezing en bevrijding bovenaan de lijst. Maar behalve gehoorzaamheid aan de wat de bijbel leert, meende Clark dat tekenen en wonderen vandaag de dag belangrijk zijn als een alternatieve vorm van apologetiek. “Nu voor velen de bijbel haar betekenis heeft verloren is het belangrijk om terug te keren tot de vroege kerk.”

Clark wist op unieke wijze de inhoud van zijn boodschap concreet te maken door vooraf te wijzen op het effect van zijn prediking in de vorm van lichamelijke genezing. De betrokkenheid van de hoorders werd geïntensiveerd door hen niet alleen cognitief aan te spreken maar ook hun lichaam te betrekken bij zijn optreden. Op deze wijze werd de aangekondigde onmiddellijke en directe aanwezigheid van de Geest tastbaar en zichtbaar. Mede door deze praktijk authentiseerde en autoriseerde Clark zijn boodschap en zijn positie als gezalfde apostel en “healing evangelist”¹⁸: degenen die een zintuigelijke verandering in hun lichaam ervoeren moesten door Clark gezegend worden. In tegenstelling tot de gesuggereerde onmiddellijke ervaring van de Geest werd deze bemiddeld door Clark zelf. In die zin kreeg Clark zelf een sacramentele functie aangezien de genezende kracht van de Geest via hem doorgegeven werd aan anderen.

¹⁸ Zie voetnoot 4.

In deze praktijk wordt zo de nadruk gelegd op het zichtbare en bewijsbare resultaat van de boodschap. Het gaat daarbij niet alleen om concrete wonderen van lichamelijke genezing maar ook om de subjectieve individuele zintuiglijke ervaring van het lichaam. Het lichaam als locus van de Geest speelt dus een centrale rol in deze praktijk. Ook het laten staan van degenen die zich aangeraakt weten door de Geest, en het zwaaien met armen, worden zo tekens van de genezende kracht en de aanwezigheid van de Geest.

“Impartation”: overdracht van zalving

Tijdens de middagsessie introduceerde Clark het onderwerp “Impartation of the Spirit” uitgelegd als “bekrachtiging of overdracht van zalving”. Volgens Clark is “overdracht van zalving” een belangrijk bijbels begrip en een fundamenteel onderdeel van het onderwijs van de apostelen. Het gaat dit gepaard met handoplegging zoals blijkt uit Hebr. 1:6. Verschillende bijbelse verhalen werden genoemd om deze praktijk te onderbouwen: de belofte van de Geest aan de oudsten bij Mozes (Num. 11:16-18), Mozes die Jozua de handen oplegt (Deut. 34:9) en het verhaal van Elia en Elisa (2 Kon. 2:9-15). Nieuwe Testamentische voorbeelden van overdracht van zalving waren de inzegening van Timotheüs (I Tim 5:22), van de diakenen in Handelingen (6:6) en de uitzending van gelovigen in Handelingen 13. Sleuteltekst voor Clark is Rom. 1:11,12 waarbij het woord “impart”, in het Nederlands vertaald als “meedelen” een speciale betekenis krijgt. Hij benadrukte dat veel pinkstergelovigen de kracht van de Geest hebben verloren en een nieuwe vervulling nodig hebben voor een krachtige bediening. Clark vertelde hoe hij destijds een bijzondere zalving van de Geest had ontvangen door handoplegging van John Wimber. Sinds die tijd had hij meer dan 100.000 mensen tot Christus mogen leiden. Het is als in de vroege kerk, zei Clark, de zalving van de Geest werkt als een katalysator in de bediening door de aanwezigheid van God en voor het functioneren in alle gaven van de Geest.

Aan het einde van zijn toespraak werden degenen die Gods aanwezigheid op een bijzonder wijze ervoeren, uitgenodigd om naar voren te komen. Net als in de ochtend, was de aanwezigheid van God herkenbaar volgens Clark door heilige tranen, een gevoel van zwaarte, het tintelen van handen of door een hete plek in het lichaam. Maar men mocht niet zomaar naar voren komen, waarschuwde Clark: “Als Gods hand niet zwaar genoeg op je is, dan loop ik je voorbij”. Verschillende mensen kwamen naar voren en iedereen werd verzocht te gaan staan. De zaal vulde zich met snikkende geluiden, velen stonden met hun gesloten ogen en opgeheven handen in een houding van verwachting en overgave. Ondertussen vertelde Clark een verhaal over een man die niet door de Geest aangeraakt wilde worden omdat hij meende dat het onzin was. De Geest raakte de man echter zo krachtig aan dat zijn handen oncontroleerbaar begonnen

te schudden.¹⁹ Clark liep langs de mensen die naar voren gekomen waren, bad voor hen en raakte hen aan. Verschillende mensen vielen op de grond en maakte schuddende bewegingen. Het geluid uit de zaal nam toe door fluisterende gebeden, ongecontroleerd huilen en de stem van iemand die op luide toon “Meer, meer, Heer” riep. Een deel van de aanwezigen keek ongemakkelijk toe naar de voor hen ongewone uitingen van extase en intense emoties.

Model voor Genezing

Een eerdere middagsessie werd geleid door Paul Martini, een naaste medewerker van Clark. Deze bijeenkomst stond in het teken van een vijf-stappen model voor genezing. Voorafgaand aan het onderwerp toonde Martini gebedskaarten voor een bevrijdingsgebed. Dit tien-stappen model is volgens Martini veel effectiever voor bevrijding dan gebruikelijke tijdsintensieve vormen van bevrijdingspastoraat. “Het is al meer dan 10.000 keer toegepast was en het levert het goede resultaten op”, zei hij. Het model werd verder niet uitgelegd maar de gebedskaarten werden aanbevolen en waren verkrijgbaar bij de boekenstand.²⁰ Daarna introduceerde Martini het vijf-stappen model voor genezing als de meest effectieve manier om te bidden voor genezing. Opvallend afwezig was de rol van de kerk als gemeenschap, de rol van oudsten, en de mogelijkheid van ziekenzalving. Het genezingsmodel veronderstelt een één op één situatie tussen een pastorant en voorbidder. Dit werd volgt uitgelegd.

De eerste stap is het interview. De voorbidder vraagt om gedetailleerde informatie omtrent de ziekte en aandoening van degene die om gebed vraagt. De tweede stap is het selecteren van het type gebed: een keuze tussen het “petitionary” en “commanding” prayer, vertaald als het vragende gebed en het gebed met autoriteit. De tweede vorm heeft de voorkeur omdat deze vorm het meest gebruikt werd door Jezus volgens Martini. Kenmerkend voor deze vorm is dat men bidt vanuit de autoriteit die de gelovige ontvangen heeft in Christus. Dus niet vragen of God de persoon wil genezen maar genezing “uitspreken” door het lichaam en de kwaal aan te spreken in de naam van Jezus.²¹ Dit uitspreken van genezing gaat samen met het opleggen van handen, volgens Martini. De derde stap is bidden om effect. Als er niets gebeurd met het gebiedende gebed, dan kan het vragende gebed geprobeerd worden. Dat kan samengaan met het vragen om een woord van kennis. Na deze drie stappen volgt als vierde stap

¹⁹ Dit verhaal staat ook in het Clark's boek *There is More*.

²⁰ De gebedskaarten waren snel uitverkocht bleek achteraf. Ik heb er geen kunnen bemachtigen.

²¹ Het bidden met autoriteit verwijst naar de invloed van de Word of Faith movement en de overtuiging dat proclamatie - het hardop uitspreken van woorden - effect heeft in de onzichtbare wereld. Dat kan zowel positieve (zegen, genezing) als negatieve effecten (vloek) hebben. Deze opvatting is niet nieuw in Nederland. Bijvoorbeeld in het boek *Genees de Zieken* (2003) benadrukt Willem Ouweneel het belang van genezing proclameren over zieken in plaats van het bidden voor zieken. Bidden met autoriteit weerspiegelt ook de overtuiging dat de verzoening niet alleen vergeving van zonden maar ook genezing omvat. Het vragend gebed is dan God om iets vragen wat Hij al wil doen terwijl het proclamerend gebed ervan uitgaat dat God wil genezen.

opnieuw een interview: de zieke wordt gevraagd of hij of zij genezen is. Als er geen resultaat is, kan doorgevraagd worden naar de achtergrond van de persoon, bijvoorbeeld of er sprake is van emotionele problemen of van geestelijke gebondenheid. Vervolgens kan er verder gebeden worden totdat (a) de persoon genezen is, of (b) als de pastorant wil dat er gestopt wordt met bidden, of (c) dat de Geest aangeeft dat er voldoende gebeden is. Tenslotte, stap vijf is de persoon bemoedigen in het geloof. Als er geen genezing is opgetreden is het belangrijk dat het de zieke aangemoedigd wordt om te blijven bidden waarbij men nooit mag suggereren dat de zieke te weinig geloof heeft.

Martini onderkende dat dit vijf stappen model voor genezing geen garantie is voor succes en dat genezing een mysterie is. Dat mag echter geen rede zijn om niet te bidden voor genezing volgens hem. Net zoals eerder die dag lag ook hier de nadruk op de concreetheid van het geloof en de effectiviteit van een bepaalde praktijk. Precieze informatie over de aandoening blijkt nodig om effectief te kunnen bidden. Ook de wijze van bidden doet ertoe voor God: bidden vanuit Gods autoriteit lijkt meer effect te hebben dan het vragende gebed. Dit roept de vraag op of je volgens een effectieve methode kunt bidden voor zieken. En wat bedoeld wordt met effectief. Het handelen van God? Ook de gebedskaarten met een 10-stappen model voor het bevrijdingsgebed werd als een effectiever model voor bevrijding geïntroduceerd dan de gebruikelijke tijdsintensieve vormen van bevrijdingsgebed. Hier leek vooral de tijdsfactor van belang.

In het tweede deel van de sessie hield Martini een workshop over het ontvangen van een woord van kennis in relatie tot het bidden voor genezing. Een woord van kennis werd uitgelegd als plaatsvervangend lichamelijke pijn ervaren als teken van Gods plan om iemand te genezen van een specifieke kwaal of aandoening. De zaal werd gevraagd een minuut stil te zijn met de verwachting dat God tot hen zou spreken. Martini verwelkomde de Heilige Geest en bad dat de aanwezigen de stem van God correct zouden verstaan en dat degenen die genezing nodig hadden, dat zouden ontvangen. Na de minuut stilte werden 20 mensen gevraagd om naar voren te komen en te delen wat ze hadden ervaren, gehoord of gevoeld. De gedeelde woorden van kennis adresseerden verschillende lichaamsdelen waaronder als pijn in een knie, enkels, leverproblemen, en een pijnlijke arm. Aan mensen in de zaal werd gevraagd om te gaan staan als ze dachten dat dit woord van kennis voor hen bedoeld was en met uitgestrekte armen dit woord te ontvangen. Daarna sprak Martini een gebed uit voor alle betrokkenen: "Holy Spirit will you manifest healing and all diseases to leaves to leave in Jesus name and all pain to leave in Jesus name. I speak life and peace and align these bodies with the Kingdom of God." Degenen die niet direct genezing hadden ontvangen werden gevraagd om naar voren te komen en verder te bidden met degene die het woord van kennis had uitgesproken. Als de persoon ervoer dat hij of zij meer dan 80% genezen was, dan moest men 15 keer in de handen klappen zodat iedereen

kon horen dat iemand genezen was. Net als Clark die ochtend, benadrukte Martini dat Gods kracht en aanwezigheid publiekelijk bekend gemaakt moesten worden.

Theologie van overdracht van zalving

De geobserveerde praktijken en inhoud van deze conferentie tonen verwantschap met bekende praktijken uit verschillende charismatische en Pentecostale stromingen. Clark, afkomstig uit de Vineyard beweging, heeft John Wimber's idee van "power evangelism" overgenomen wat inhoud dat het evangelie niet alleen verkondigd moet worden maar ook getoond door middel van wonderen van genezing en bevrijding. Randy Clark bouwt voort op zijn ervaring van de Toronto Blessing en heeft een unieke bediening ontwikkeld waarbij de praktijk van het gebed voor zieken en zijn theologisch verstaan van "impartation" centraal staan.

Het engelse begrip "impartation" is geen bekende term binnen de pinksterbeweging maar een nieuw woord dat sinds Toronto Blessing gebruikt wordt. Clark werkt dit begrip uit in zijn boek *There is More*. Hij relateert de overdracht van zalving aan het Pentecostale motief van de krachtige uitstorting van de Geest die voor de tweede komst van Christus zal plaatsvinden. In zijn boek *There is More* wordt niet goed duidelijk hoe Clark impartation definieert. "Anointing may be a gift or gifts of the Holy Spirit, a filling of the Holy Spirit – especially for power, or the baptism in the Holy Spirit" (Clark 2006:10). Met het begrip "impartation" introduceert Clark een inclusief perspectief op de Geest waarmee hij theologische discussies over de doop en vervulling van de Geest als tweede ervaring binnen de klassieke pinksterbeweging (zoals de theoloog Menzies), de Geest als regeneratie (Gordon Fee) of een meer sacramentele visie op de Geest (in de katholieke charismatische vernieuwing) omzeilt. Hij gebruikt daarvoor die verhalen in het Oude en Nieuwe Testament waar de Geest en handoplegging samengaan, en spectaculaire tekenen van kracht, genezing en bevrijding volgen. Voor Clark is "impartation" dus een relationeel begrip zoals blijkt uit de verhalen van Mozes en Jozua, Elisa en Elia, en Paulus en Timotheüs. Het heeft ook te maken met leiderschap en een vorm van geestelijke autoriteit: een speciale zalving wordt overgedragen aan apostelen die als leiders met speciaal mandaat van God hebben ontvangen.

Naast een selectie van bijbelverhalen waar zalving en toerusting voor een specifieke taak genoemd worden, zijn woordstudies belangrijk voor het verstaan van genezing en wonderen zoals blijkt uit het werkboek.²² De associaties van het Hebreeuwse woord *kabōd* en het Griekse *doxa* worden gebruikt om het doel genezingswonderen uit te leggen: het gaat uiteindelijk om de verheerlijking van God.

²² Clark, 2011. Kingdom Foundations.

Behalve een bijbelse onderbouwing van de overdracht van zalving, spelen ervaringsverhalen een belangrijke rol in Clark's optreden en boeken. Zo biedt het boek *There is More* een aantal succes verhalen over evangelisten die een doorbraak in hun bediening hebben ervaren nadat Clark hen de handen heeft opgelegd. Clark noemt bijvoorbeeld een traceerbare geestelijke verwantschap tussen hem en "grote" evangelisten en gebedsgenezers als Benny Hinn, Rodney Howard Brown en John Wimber. Zo benadrukt hij de bijzondere positie van degenen die de volheid van de Geest hebben ontvangen. En bevestigt hij zijn rol als apostel – iemand met de gave van een bovenlokale bediening – zoals dit verstaan wordt binnen het model van de vijfvoudige bediening en die kenmerkend is voor de *New Apostolic Reformation beweging*.²³

Evaluatie

De observaties van de eerste dag van de conferentie doen wellicht geen recht aan het geheel van de conferentie met Randy Clark. Echter, de inhoud van het boek *There is More* en het werkboek dat als leidraad voor de conferentie werd gebruikt, bieden voldoende inzicht om een aantal evaluatieve opmerkingen te plaatsen bij de conferentie.

Anders dan de aankondiging van conferentie "There is More" suggereerde, had het "Meer van de Geest" voor Clark vooral betrekking op de overdracht van zalving die hij ontvangen had en lichamelijke genezing. Wonderen en tekenen, als manifestaties van de krachtige aanwezigheid van de Geest vinden primair hun locus door en in het lichaam. Het lichaam krijgt zo een normatieve betekenis: degenen die niets of weinig ervaren en degenen die ziek zijn en blijven, lijken buiten het bereik van de Geest. Hoewel genezing en bevrijding in de Bijbelse context bijna altijd samen genoemd worden, besteedt Clark weinig tot geen aandacht aan bevrijding.²⁴

In de Pentecostale geloofspraktijk van Clark staat het lichaam centraal en de premisse dat God wil genezen. Door zalving, de krachtige aanwezigheid van de Geest, worden zieken genezen. De uitspraak van Martini dat onverhoorde gebeden een mysterie zijn, wijst op het ontbreken van een theologie van het lijden in deze wereld. Met de nadruk op het Koninkrijk dat gekomen is, op de kracht van de Geest en het bijzondere, bovennatuurlijke ingrijpen van de Geest in de werkelijkheid, is er geen taalveld om de identificatie van God met het lijden van

²³ CP Wagner, bekend van de Church Growth Movement lanceerde in jaren '90 de overtuiging dat in de periode voor de wederkomst van Christus denominaties er een nieuwe reformatie plaatsvindt waar denominaties zullen verdwijnen, en vervangen worden door netwerken van onafhankelijke kerken en bedieningen met nieuwe leiderschapsstructuren waarin de vijf ambten van apostel, profeet, evangelist, leraar en herder hersteld zullen worden (gebaseerd op Efeze 4:11-13). Zie McNair-Scott 2014, *Apostles Today: Making Sense of Contemporary Charismatic Apostolates* 22-28.

²⁴ Volgens Gunther Brown vermijdt Clark liever het onderwerp bevrijding omdat het - anders dan genezing - meer controversie oproept (2011:55).

mensen te benoemen. Wie zegt dat onverhoorde gebeden een mysterie zijn, zegt daarom te weinig. Clark brengt het onverhoorde gebed voor genezing in verband met geestelijke strijd. Echter niet de strijd van zieken maar degene die voor de zieken bidt. Het is de “healing evangelist” die de pijn van onverhoorde gebeden moet dragen: dat hoort bij het dagelijks je het kruis opnemen en Jezus navolgen.²⁵ Over de ervaring van zieken zelf wordt niets gezegd. De theologie van de kracht en overwinning laat zich moeilijk verbinden met teksten over het lijden in deze wereld en het zuchten van de Geest.

De nadruk op het wonder in de vorm van fysieke genezing vestigt de aandacht op het gezonde lichaam. Wat zegt het over onze tijd als we het wonder vooral verwachten als ons lichaam ziek is? Het laat geen ruimte voor de kwetsbaarheid en onvolmaaktheid van het lichaam in dit leven. Het schiet tekort omdat het ontkent dat ziekte en gebrokenheid deel uitmaken van ons schepselmatige conditie: ons leven is begrensd en we zijn “beperkt houdbaar”. Het onderkennen van onze kwetsbaarheid is een belangrijke kritiek op de dominante waarden in onze samenleving waar het ideaal van het fitte, mooie, perfecte en gezonde en jeugdige lichaam normatief is. Onze maatschappelijke idealen van gezondheid en het maakbare lichaam zijn onrealistisch en hebben een afgodische status gekregen.

De versmalling van het gebed om de Geest in het wonder van genezing wil niet zeggen dat gebed voor zieken geen plaats heeft in de kerk. In tegendeel, de kerk heeft de opdracht te bidden voor de zieken en gelukkig krijgen ziekenzalving, gezamenlijk met en voor zieken bidden te midden van de gemeente, meer en meer ruimte in de kerk. In dit gebed komt de gelovige en de biddende gemeente in de ruimte van en de nabijheid van God de Schepper, de opgestane Heer en in het krachtenveld van de Geest. Hoe God dit gebed beantwoordt blijft soms verborgen maar dat God antwoord mogen we in vertrouwen verwachten. De groeiende aandacht voor praktijken, participatie en het lichaam binnen de protestantse traditie biedt nieuwe mogelijkheden voor voorbede en het gebed voor zieken binnen geloofsgemeenschappen. Binnen de charismatische vernieuwingsbeweging de CWN en in GeestKracht wordt het gesprek over de Geest, de gaven en genezing al decennia gevoerd. De Verklaring over Gebed en Genezing (2006) uitgebracht door de CWN samen met de Lucas Orde, is daar een goed voorbeeld van. Het gebed om de Geest en haar gaven mag alle ruimte krijgen in de kerk. De Geest is uitgestort en de gaven van de Geest worden aan de gemeente beloofd. Juist de relatie tussen Geest, de gaven en de gemeenschap wordt gemist in de theologie van Clark.

In praktijken zoals bij Clark wordt de nadruk gelegd op het wonder en het bijzonder ingrijpen van God in de werkelijkheid: dat dient als bewijs van waarachtig geloof en het handelen van God. De nadruk ligt op het buitengewone en het spectaculaire: iets dat het

²⁵ Clark, 2011. Kingdom Foundations, p. 57, 58.

alledaagse overstijgt. Clark maakt daarbij een sterke tweedeling tussen de natuurlijke en het bovennatuurlijke wereld. Door deze tegenstelling suggereert hij de afwezigheid van God en de Geest in het alledaagse leven. Dat roept de vraag op wat wonderen zijn en waar we wonderen opmerken. In het optreden van Jezus komen we een breed scala aan wonderverhalen tegen: in Kana verandert Jezus water in wijn, tijdens een boottocht maant Jezus de storm tot kalmte, met de menigte aan de oever van het meer vermenigvuldigt Jezus enkele broden en vissen om de honger te stillen van zijn toehoorders. Wat zijn wonderen en tekenen van het koninkrijk vandaag?

Clark en Wimber spreken over wonderen en tekenen van het koninkrijk vanuit een missionair motief: anders dan argumenten zijn het in onze tijd wonderen die geloof opwekken. Op basis vanuit de evangeliën is dat te betwijfelen. De rijke man in de hel uit Lucas redeneerde dat als iemand uit het graf opstond zijn broers er van zou overtuigen dat ze zich tot God moesten keren. Maar het antwoord luidde: indien ze niet naar Mozes en de profeten luisteren zullen zij ook, indien iemand uit de doden opstaat, zich niets laten gezeggen (Luc. 16:31). Ook Jezus werd niet geloofd om de wonderen die hij deed maar gekruisigd en ook de apostelen werden vervolgd en vermoord.

Volgens Jurjen de Bruijn, missionair pionier in Amsterdam zijn het niet de wonderen en tekenen die overtuigen maar is de gave van onderscheiding nodig: "Spreken over God kan alleen vanuit de ervaringen in het gewone leven en de ontmoeting met de ander. Waar het op aan komt is niet het vinden en zoeken van nieuwe (Gods)ervaringen. Het gaat erom dat je leert "onderscheiden."²⁶ Over *die* gave van de Geest, van onderscheiding, en over wonderen gaat het bijzondere verhaal van Johannes Reimers, gemeentestichter in buurt van Keulen.

"Er werd een nieuwe gemeente gesticht in een arme wijk: er waren zevenhonderd gezinnen die niet genoeg geld hadden voor drie maaltijden per dag. Het idee lag voor de hand: een voedselbank. Maar hoe doe je dat met een klein groepje dat net begint? "Ik ben naar de lokale moskee gegaan. Ik zei tegen de imam: "U hebt een probleem! De Koran zegt: als je de hongerigen niet voedt, kom je nooit in het paradijs. Doet u iets voor de hongerigen?" De imam zei van niet. "Maar er wonen hier zevenhonderd gezinnen die honger lijden, en meer dan de helft daarvan zijn moslims", zei ik. "U gaat naar de hel!" "Hoe zit dat dan bij jou?", vroeg hij. "Ik heb ook een probleem", zei ik en ik liet hem Matteüs 24 lezen, wat Jezus zegt over de hongerigen voeden en de gevangenen bezoeken.

Samen met de mensen van de moskee begonnen we een voedselbank. Maar op een dag was het voedsel op. De winkels hadden geen restjes meer. Toen zeiden we tegen elkaar: "Het gaat niet

²⁶ Nederlands Dagblad, 28 januari 2017. <https://www.nd.nl/nieuws/opinie/moeilijk-om-te-praten-over-god.2485042.lynkx>. Geraadpleegd 28 januari 2017.

meer. Maar wij hebben een geweldige God; laten we gaan bidden.” De moslims zeiden: “Daar doen wij niet aan mee; wij bidden niet met christenen.” “Prima”, zei ik, “blijf er dan gewoon bij zitten.” We zijn gaan bidden. Een halfuur later was er iemand aan de deur. “Klopt het dat hier een voedselbank is?” Er was een fout gemaakt in de planning waardoor de plaatselijke Aldi dubbele voorraad had ontvangen. Er stond veertig ton voedsel voor ons klaar.

De imam zei: “Waarom luistert Allah naar jullie gebeden? Bij mij gebeurt dat niet.” Toen heb ik met hem samen gebeden, voor zijn zieke moeder onder andere. Ze werd beter. Hij stelde die vraag nog een keer. Ik zei: “De Koran zegt dat Allah niet luistert als je in naam van een zondaar bidt. Mohammed was een zondaar.” Hoe doe jij dat dan, vroeg hij. “Ik bid in naam van Isa”, zei ik, en de Koran zegt: dood aan ieder die zegt dat Isa ooit zondigde. Als jij dat ook gaat doen, luistert Hij.” “Is het zo simpel?”, vroeg de imam, en hij wilde meer van Isa weten. “De mensen van het Nieuwe Testament weten het meest van Hem”, zei ik. Inmiddels is hij gedoopt, en met hem al heel wat moslims uit de buurt.”²⁷

In dit verhaal staat niet de eigen nood en behoefte centraal maar het reageren op de nood van de ander. Het illustreert het samenspel tussen Woord en Geest, en de verrassende en onverwachte aanwezigheid van God, midden in het leven. Hier zien we hoe recht doen, omzien naar de armen, een bijzondere voedselschenking, genezing en bekering tezamen onderdeel uitmaken van het krachtenveld van de Geest en tekenen zijn van het Koninkrijk van God.

Tenslotte

De enorme belangstelling voor de conferentie “There is More” laat zien dat er een groot verlangen is onder dominees, voorgangers en andere gelovigen naar vernieuwing door de Geest zowel binnen gemeenten als in het persoonlijk leven. Clarks’ Pentecostale spiritualiteit omvat de protestantse leer van verzoening in termen van rechtvaardiging en heiliging maar voegt daar genezing en bekrachtiging door de Geest aan toe. Hoewel in de christelijke traditie genezing en bekrachtiging niet ontkend worden, hebben zij in de systematische theologie weinig aandacht gekregen. In een recent boek geeft pinkstertheoloog Karkainen *Spirit and Salvation* (2016) een goede aanzet voor een meer holistische soteriologie door in de verzoeningsleer de betekenis van verzoening voor genezing te thematiseren.

De conferentie “There is More” wijst op een verschuiving binnen het EW: van *evangelicalisering* waar bekering en persoonlijk geloof centraal stonden naar *charismatisering* door een nadruk op de “Meer van de Geest”, de charismata, genezing en heiliging. Daarmee lijkt de eerdere terughoudendheid ten aanzien van de pinksterbeweging en charismatische

²⁷ Ibid. <https://www.nd.nl/nieuws/geloof/de-buurt-als-zendingsgebied.2485392.lynkx>, geraadpleegd 28 januari 2017.

vernieuwing voorbij. Het verlangen de Geest en haar gaven en de theologische bezinning daarop kent een lange traditie bij de CWN. Ook door de vernieuwingsbeweging New Wine wordt dit verlangen gedeeld en met veel enthousiasme uitgedragen. De nieuwe ontwikkeling bij het EW biedt kansen en mogelijkheden voor meer samenwerking en uitwisseling maar vraagt ook om reflectie op praktijken en de theologie die daarin meekomt. De gave van onderscheiding is daarbij onmisbaar.

Referenties

Clark, Randy (2013, 2006) *There is More. The Secret to Experiencing God's Power to Change Your Life*. Minneapolis: Chosen Books, Baker Publishing House.

Clark, Randy (2011). *Kingdom Foundations: A School for Healing and Impartation Workbook*. Mechanicsburg: Apostolic Network of Global Awakening.

Cartledge, Mark. (2014). "Catch the Fire": Revivalist Spirituality from Toronto to Beyond. *PentecoStudies: An Interdisciplinary Journal for Research on the Pentecostal and Charismatic Movements*, 13(2), 217-238.

Gunther Brown, Candy. (2011). "Global Awakenings: Divine Healing Networks and Global Community in North America, Brazil, Mozambique and Beyond." In: Gunther Brown, Candy (ed.) *Global Pentecostal and Charismatic Healing*. Oxford: Oxford University Press, 351-370.

Karkainen, Veli-Matti (2016). *Spirit and Salvation: A Constructive Christian Theology for the Pluralistic World*. Grand Rapids: Eerdmans.

Klaver, Miranda (2011). *This is My Desire*. PhD Thesis Vrije Universiteit Amsterdam.

McNair-Scott, Benjamin G. (2014). *Apostles Today: Making Sense of Contemporary Charismatic Apostolates*. Cambridge: The Lutterworth Press, 22-28.

Poloma, Margaret M. and Matthew T. Lee (2013). "New Apostolic Reformation: Main Street Mystics and Everyday Prophets." In: Harvey, Sarah and Suzanne Newcombe eds. *Prophecy in the New Millenium: When Prophets Persist*. London: Routledge, 75-88.

Van Iperen, Wilbert (2014). *Balanceren in de kerk. Onderzoek naar presentie, profilering en receptie van het Evangelisch Werkverband binnen de Protestantse Kerk in Nederland, 1995-2010* (PhD Thesis). Zoetermeer: Boekencentrum.